

SEXUALBROTT

Klara Hradilova Selin och David Shannon

Sammanfattning

I det föreliggande kapitlet beskrivs utvecklingen av sexualbrott utifrån två datakällor, den Nationella trygghetsundersökningen⁵⁰ (NTU) respektive kriminalstatistiken. Resultaten visar att den självrapporterade utsattheten för sexualbrott enligt NTU är både låg och stabil över tid. Under de sju år som undersökningen genomförts har omkring 0,8 procent av samtliga tillfrågade uppgett att de utsatts för något sexualbrott under det föregående kalenderåret. Andelen kvinnor var 1,1 procent och andelen män 0,3 procent i den senaste mätningen avseende år 2011.

Enligt internationella undersökningar av liknande typ ligger andelen utsatta för sexuellt våld strax över Europas genomsnitt. Anmälningstatistiken visar däremot på en tydlig ökning. Det förklaras till viss del av en ökad benägenhet att anmäla dessa brott till polisen – något som framgår av NTU likväl som i en del specialstudier. Anmälningar om våldtäkt ökar särskilt, vilket även förklaras av förändringar i lagstiftningen och den sedan år 2005 utvidgade lagliga definitionen av våldtäkt. De absolut senaste åren har ökningen avstannat något. År 2011 anmäldes cirka 17 000 sexualbrott, varav 38 procent var anmälningar om våldtäkt. En ungefär lika stor andel utgörs av anmälningar om sexuellt ofredande. Enligt båda datakällorna är det framförallt yngre kvinnor som är överrepresenterade bland offren medan yngre män dominerar bland gärningspersonerna. Enbart 2 procent av personer misstänkta för sexualbrott var kvinnor år 2011. Samtidigt visar NTU att andelen händelser där en man har blivit utsatt för sexualbrott av en kvinna har ökat under de senaste åren. Enligt en specialstudie om våldtäkt mot barn är förövaren oftast en person från barnets närmaste omgivning och betydligt äldre när barnet är under 12 år, medan när offret är i yngre tonåren, 12–14 år, är gärningspersonen oftare en jämnårig och har inte lika ofta en nära relation till barnet.

År 2011 upplärades 55 procent av sexualbrotten, varav 21 procent motsvarar personupplärning. Andelen har varit stabil över

⁵⁰ För mer information om NTU, se *NTU 2011 – om utsatthet, trygghet och förebyggande* (Brå 2012a) samt *NTU 2011, teknisk rapport* (Brå 2012b).

tid. Samma år lagfördes cirka 2 500 sexualbrott. Den vanligaste påföljden vid våldtäkt är fängelse (86 procent av alla lagföringsbeslut med våldtäkt som huvudbrott år 2011, 70 procent vid våldtäkt mot barn), medan sexuellt ofredande ofta bestraffas med böter. Huvuddelen i det brottsförebyggande arbetet består av diverse behandlingsprogram riktade främst mot personer som blivit lagförda. Sedan 2012 finns också en anonym nationell telefonlinje för så kallad oönskad sexualitet dit man kan vända sig i fall man upplever sig vara i riskzonen för att begå sexualbrott.

Debatten kring sexualbrott har länge varit intensiv och sexualbrottslagstiftningen (6 kap. BrB) har omarbetats i omgångar, senast år 2005. Ytterligare ändringar föreslås i en ny utredning som överlämnats till regeringen hösten 2010.

Inledning

Sexualbrotten omfattar enligt 6 kap. BrB flera olika brottstyper. Brotts-typen är heterogen med varierande allvarlighetsgrad från gester med kränkande sexuell innebörd till grov våldtäkt med inslag av misshandel. Sexualbrotten kan, med utgångspunkt i brottsbalkens definitioner, grovt delas in i fyra huvudkategorier: (1) våldtäkt, (2) sexuellt tvång, utnyttjande med mera, (3) blottning och (4) så kallat annat sexuellt ofredande (annat än blottning). Antalsmässigt utgör sexualbrotten en liten brottstyp i kriminalstatistiken – år 2011 utgjorde de 1,2 procent av det totala antalet anmälda brott.⁵¹

6 kap. BrB har omarbetats helt två gånger sedan den infördes år 1965, nämligen åren 1984 och 2005. Syftet med den senaste omarbetningen var dels att ytterligare förstärka och tydliggöra varje människas absoluta rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande, dels att på olika sätt lyfta fram och förstärka det rättsliga skyddet för barn och ungdomar mot sexuella kränkningar och sexuellt våld.

Centrala förändringar i sexualbrottslagstiftningen år 2005 var att våldtäktsbrottet utvidgades genom att kravet på tvång sänktes och formerna av hot för att tilltvinga sig samlag eller samlagsliknande handlingar lindrades. Vidare inkluderades otillbörligt utnyttjande av person på grund av att denna befinner sig i hjälplöst tillstånd (medvetlöshet, sömn, berusning, annan drogpåverkan med mera) i bestämmelsen om våldtäkt och därmed flyttades den ut ur den tidigare bestämmelsen

⁵¹ 1,5 procent av alla anmälda brott enligt brottsbalken.

om sexuellt utnyttjande. Samtidigt infördes särskilda straffbestämmelser för brott som riktar sig mot barn: *våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering* samt *köp av sexuell handling av barn* (förförelse av ungdom enligt den tidigare brottsrubriceringen). Den tidigare lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster flyttades in i 6 kap. BrB och fick benämningen *köp av sexuell tjänst* (6 kap. 11 § BrB).

År 2009 infördes ett nytt brott i 6 kap. 10 §, *kontakt med barn i sexuellt syfte*, även kallad grooming. Syftet var att ytterligare förstärka det straffrättsliga skyddet för barn mot att utsättas för sexuella övergrepp (prop. 2008/09:149). Bestämmelsen tar sikte på kontakter med ett barn, exempelvis genom internet, som syftar till att möjliggöra sexuella övergrepp mot barnet vid ett fysiskt möte. Bestämmelsen omfattar den som, i syfte att mot ett barn under femton år begå ett sexualbrott⁵², träffar en överenskommelse med barnet om ett fysiskt möte samt därefter vidtar någon åtgärd som är ägnad att främja att ett sådant möte kommer till stånd. En sådan åtgärd kan till exempel vara att betala en resebiljett till barnet eller att själv påbörja en resa till mötesplatsen (prop. 2008/09:149 sid. 47). Straffsatsen för brottet är böter eller fängelse i högst ett år.

Ytterligare två förändringar infördes i sexualbrottskapitlet år 2011. Den ena avser en skärpning av straffsatsen för köp av sexuell tjänst enligt 11 §, från högst sex månaders till högst ett års fängelse. Straffskärpningen infördes i syfte att skapa utrymme för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst (prop. 2010/11:77). Den andra förändringen avser en kriminalisering av koppleri redan på förberedelsestadiet, vilket krävdes för att harmonisera den svenska lagstiftningen med Europarådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet (prop. 2010/11:76).

Utvecklingen av sexualbrott

Två datakällor kommer huvudsakligen att användas för att beskriva brottsnivån och utvecklingen i sexualbrott över tid; nämligen den årliga Nationella trygghetsundersökningen (NTU) – en omfattande frågeundersökning om utsatthet för brott och kriminalstatistiken. Båda har sina fördelar och begränsningar (se Inledningskapitlet). Kriminalstatistiken fångar oftare grövre brott som inte i samma utsträckning rapporteras i frågeundersökningar, då de mest utsatta personerna i befolkningen inte nås av dessa undersökningar i samma utsträckning. I NTU

⁵² De sexualbrott som avses är: *våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande.*

och liknande brottsofferstudier får man däremot mer information om mindre grova händelser som inte alltid anmäls samt fler detaljer kring själva omständigheterna och om de inblandade personerna.

Brottsnivå och utveckling enligt NTU

I NTU formuleras frågan om utsatthet för sexualbrott på följande sätt: *»Ofredade, tvingade eller angrep någon dig sexuellt under förra året (kalenderår)? Det gäller både allvarliga och mindre allvarliga händelser, till exempel hemma, på jobbet, i skolan eller på någon allmän plats«*. Personer som svarar ja på denna fråga får sedan även besvara en rad följdfrågor om händelsen, framförallt om förövaren och om omständigheterna kring brottet. Under den studerade perioden (åren 2005–2011) har sammanlagt 843 personer uppgett att de utsatts för sexuellt våld⁵³ och tillsammans har de beskrivit omständigheterna kring 1014 händelser.⁵⁴ Enligt uppskattningar i NTU motsvarar detta 52 000 utsatta personer i befolkningen och 114 000 händelser av sexualbrott under år 2011.

Under de sju åren som undersökningen genomförts har andelen som svarat jakande på frågan om utsatthet för sexuellt våld legat relativt stabilt på omkring 0,8 procent (figur 1). Andelen är cirka fyra gånger högre bland kvinnor jämfört med män; i den senaste mätningen uppgav 0,3 procent män och 1,1 procent kvinnor att de utsattes för sådant sexuellt våld under 2011. Bland kvinnor noteras en viss nedgång sedan 2005, vilket dock enbart förklaras av att andelen utsatta var högre vid det första mättilfället (1,6 procent) medan ingen klar trend kan observeras under den resterande perioden. Andelen män som uppger utsatthet för sexualbrott är låg jämfört med flertalet andra brottstyper och här kan man inte heller tala om någon märkbar förändring över tid.

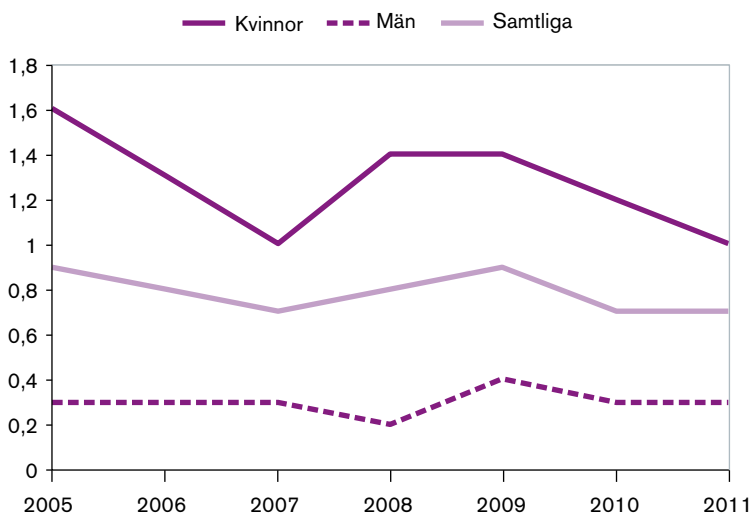
Av alla som uppgett att de utsatts för någon form av sexualbrott under de aktuella åren hade 59 procent drabbats en gång, 22 procent två eller tre gånger och resten, 19 procent, fyra gånger eller fler. Fördelningen är likartad under hela perioden.

Allt fler sexualbrott anmäls

Personer som i NTU uppgett att de blivit utsatta för sexualbrott har även fått uppge om brottet anmäls. Frågan om eventuella förändringar i anmälningsfrekvensen är särskilt viktig i samband med brott med stort mörkertal. Att mörkertalet är särskilt omfattande för sexualbrott är känt sedan tidigare (Brå 2012a). Eftersom antalet rapporterade händelser inte är tillräckligt stort för en beräkning för varje år, har upp-

⁵³ Undersökningen genomförs varje år och frågorna om utsatthet för brott avser händelser under det föregående kalenderåret.

⁵⁴ I enskilda analyser kan antalen vara något lägre beroende på det interna bortfallet.

Figur 1. Andel utsatta för sexualbrott, åren 2005–2011. Procent. Källa: NTU.

gifter från två perioder jämförts, 2005–2007 respektive 2008–2011. Resultaten visar att andelen brott som enligt de utsatta har anmälts till polisen har ökat från 14 till 18 procent⁵⁵ mellan dessa perioder. Uppgiften är viktig vid tolkningen av den nedan redovisade kriminalstatistiken och de slutsatser om utvecklingen som kan dras av denna.

Hälften av självrapporterade sexualbrott sker på allmän plats

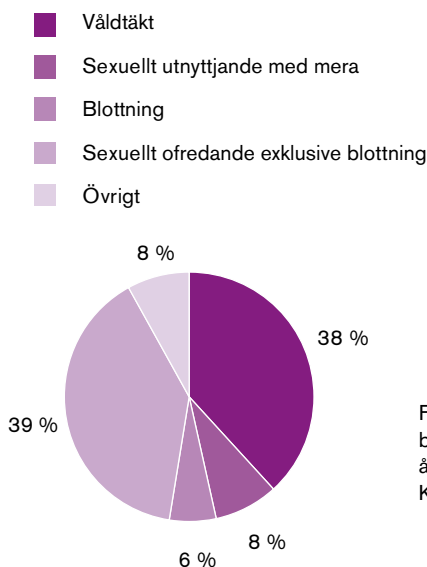
Den vanligaste brottsplatsen vid sexualbrott rapporterade i NTU var någon typ av allmän plats som en gata, ett torg eller kollektivtrafik. Nästan hälften av händelserna ska ha skett på en sådan plats. En bostad förekommer som brottsplats i cirka en femtedel av händelserna och det är nästan lika vanligt att de rapporterade sexualbrotten skedde på en skola eller en arbetsplats. I nio procent av händelserna var det aktuellt att uppsöka sjukvård och 19 procent av de utsatta uppgav ett behov av stöd efteråt som inte fanns att tillgå.

Brottsnivå och utveckling enligt kriminalstatistiken

År 2011 registrerades drygt 17 000 anmälningar om sexualbrott.⁵⁶ Som

⁵⁵ När förövaren är en närstående person har dock andelen sexualbrott som anmälts till polisen sjunkit något, se kapitlet om Våld mot närstående.

⁵⁶ I föreliggande kapitel redovisas enbart brott mot 6 kap. BrB. Vissa brottstyper som ibland betraktas som sexualbrott lämnas därmed utanför redovisningen. Det handlar främst om barnpornografibrott (som återfinns i 16 kap. BrB) och brott enligt bestämmelsen om människohandel för sexuella ändamål (se 4 kap. 1a § BrB). Dessa utgör dock förhållandevis små brottstyper. År 2011 anmäldes 444 barnpornografibrott och 35 fall av människohandel för sexuella ändamål.

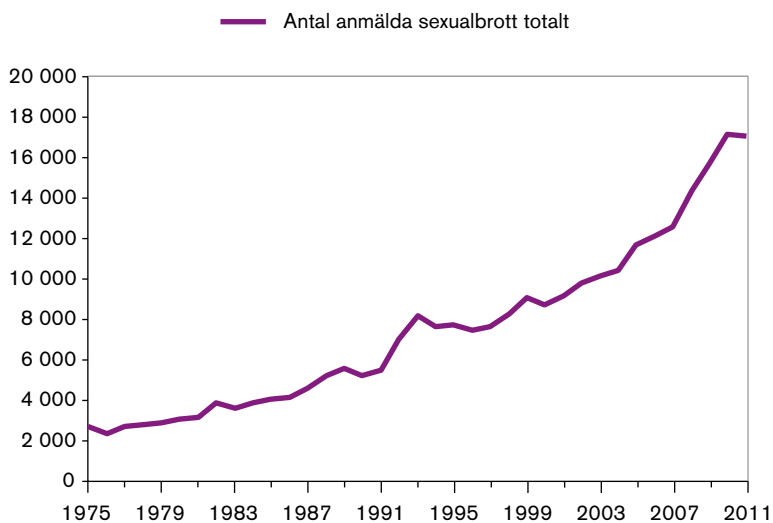

Figur 2. Andel anmälda sexualbrott fördelade efter brottstyp, år 2011 (N=17 077). Procent. Källa: Kriminalstatistiken.

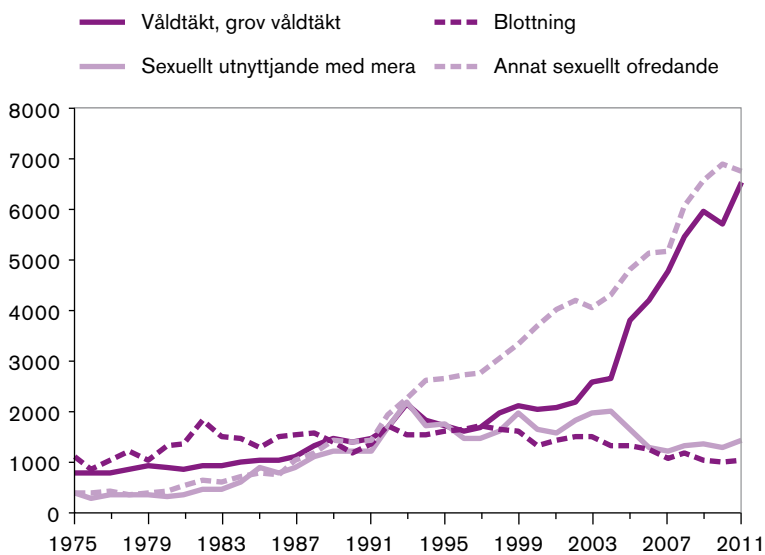
tidigare nämnts omfattar kategorin ett brett spann av olika typer av händelser och i figur 2 redovisas en grov indelning i underkategorier. Som framgår står sexuellt ofredande och våldtäkt för de största andelarna av anmälda sexualbrott (39 respektive 38 procent). Sexuellt utnyttjande utgör 8 procent och blottning 6 procent.

Anmälningarna för samtliga sexualbrott har ökat mer eller mindre kontinuerligt sedan mitten av 1970-talet och ligger nu på en flerfaldigt högre nivå jämfört med början av perioden (figur 3). Den absolut senaste utvecklingen visar visserligen på att ökningen avstannat, men liknande situation har även noterats tidigare utan att kunna tolkas som ett trendbrott i ett längre perspektiv. En stor del av den generellt ökande tendensen kan tolkas mot bakgrund av ökande benägenhet hos befolkningen att anmäla sexualbrott enligt NTU, som beskrivits ovan och även konstaterats i andra kartläggningar (Brå 2008). Liknande trender mot lägre tolerans har även observeras för våldsbrott i allmänhet (Estrada 2006; von Hofer m.fl. 2012).

I figur 4 särredovisas utvecklingen i anmälda brott för de olika huvudkategorierna av sexualbrott. Det framgår att den relativa fördelningen som redovisats i figur 2 gällande år 2011 inte motsvarar fördelningen under de tidigare decennierna. Från att ha varit den dominerande brottstypen under 1970-talet har exempelvis *blottning* blivit den minsta kategorin av anmälda sexualbrott sedan slutet av 1990-talet. Det är också den enda av de redovisade brottstyperna där ingen ökningstrend kan observeras i ett längre perspektiv, utan antalet anmälda fall av blottning har varierat mellan 850 och drygt 1 800 brott

Figur 3. Antal anmälda sexualbrott (samtliga brott enligt 6 kap. BrB), åren 1975–2011. Källa: Kriminalstatistiken.

Figur 4. Antal anmälda sexualbrott, efter brottstyp, åren 1975–2011. Källa: Kriminalstatistiken.

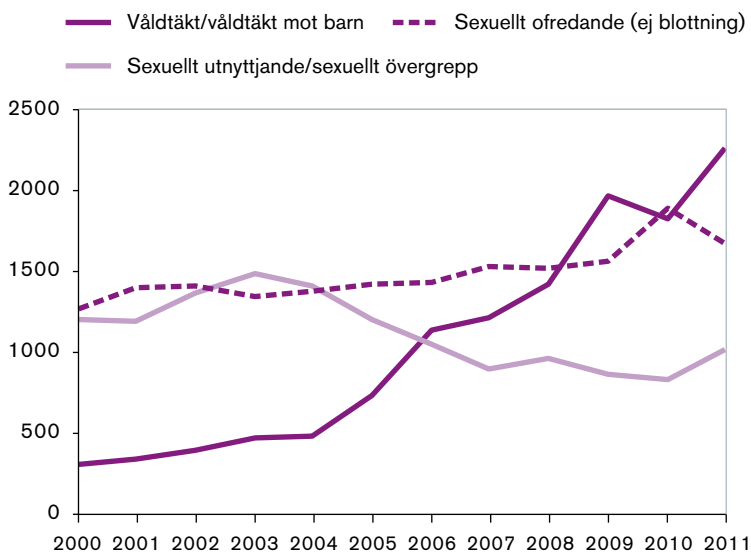
om året. En motsatt utveckling noteras för *annat sexuellt ofredande (ej blottning)*, som utgjorde en liten andel av samtliga registrerade sexualbrott i början av den studerade perioden, men idag motsvarar 40 procent och därmed är den mest omfattande sexualbrottstypen enligt dagens anmälningsstatistik. Samtidigt har anmälningarna om *våldtäkt* ökat dramatiskt, framförallt från och med 2005 då våldtäktsbestämmelsen utvidgades (se ovan). Det har inneburit att våldtäkt enligt anmälningsstatistiken är en närmast lika omfattande brottstyp 2011 som sexuellt ofredande. Anmälningar om *sexuellt utnyttjande* ökade under 1970- och 1980-talen, för att därefter ligga på en relativt stabil nivå under 1990-talet följt av en minskning från och med 2005. Den senaste minskningen förklaras av att sexuellt utnyttjande av person i hjälplöst tillstånd flyttades till våldtäktsbestämmelsen i samband med 2005 års reform.

Specialstudie om våldtäkt: allt fler mindre grova fall anmäls
Brå har tidigare publicerat en fördjupningsstudie av anmälda våldtäkter mot personer 15 år och äldre åren 1995–2006 (Brå 2008). Syftet var att undersöka möjliga skäl till ökningen i antalet anmälda brott och effekten av lagändringen 2005. Resultaten visade att överfallsvåldtäkter har minskat sin andel bland samtliga anmälda våldtäkter och att händelser inomhus ökat särskilt. Det var framförallt mindre grova våldtäkter, det vill säga händelser utan något grövre våld, utan bruk av vapen och utan skador på offret, som börjat anmälas i större utsträckning. Andelen händelser där förövaren var offrets nuvarande eller tidigare partner hade minskat medan allt fler våldtäkter med obekant eller mycket ytligt bekant gärningsperson kom till polisens kännedom. En slutsats var att den förändrade tillfällesstrukturen med fler möjligheter till snabba och tillfälliga möten (större nöjeslivsutbud i storstäderna, samt internetdejting) kan vara en delorsak till den ökande trenden, men att den framförallt förklaras av att fler vågar anmäla övergreppen. Det stöds av den särskilda ökningen i mindre grova våldtäkter samt ökande andel anmälningar som görs av en tredje part, inte sällan skolan, vården eller socialtjänsten. Sammantaget stödjer dessa resultat det redan nämnda antagandet om en minskad tolerans för sexuellt våld. Dels återspeglas det i att även andra än de direkt inblandade reagerar och anmäler, dels i att våld och synliga skador på kroppen inte i samma utsträckning som tidigare verkar vara en förutsättning för att man ska våga göra en anmälan utan även mindre grova övergrepp registreras hos polisen.

Utveckling av sexualbrott mot barn

Sexuellt våld mot barn uppmärksammas i allt större utsträckning, vilket inte minst återspeglas i de senaste ändringarna i sexualbrottslag-

Figur 5. Antal anmälda sexualbrott mot barn under 15 år, efter brottstyp, åren 2000–2011. Källa: Kriminalstatistiken.

stiftningen som särskilt syftat till att ge barn ett ökat skydd mot liknande övergrepp. I figur 5 särredovisas anmälda sexualbrott mot barn under 15 år från och med år 2000 och framåt. Även i detta fall kan en kraftigare ökning noteras beträffande våldtäkt efter 2005 års reform, då *våldtäkt mot barn* kom att utgöra en egen brottstyp. På motsvarande sätt har anmälningar av sexuellt utnyttjande mot barn sjunkit under samma period. Skälen är desamma som för vuxna offer – att händelser som tidigare rubricerats som sexuellt utnyttjande i högre grad börjat registreras som våldtäkt mot barn. Den ökande trenden gällande sexuellt ofredande annat än blottning bröts år 2011 då en nedgång observeras för första gången på flera år.

Internationell utblick

Det finns klara skillnader länder emellan beträffande hur man definierar brott, samlar in data om brott samt hur man räknar brott i kriminalstatistiken. Av denna anledning är de flesta forskare överens om att det är svårt att jämföra brottsnivåer mellan olika länder med utgångspunkt i den officiella brottsstatistiken (Aebi m.fl. 2010). De internationella offerundersökningar som genomförts vid flera tillfällen under perioden 1989–2005 anses ge bättre underlag för internationella jämförelser, även om dessa undersökningar också är förknippade med en del

svåra metodologiska problem (Aebi m.fl. 2010). Resultat från dessa undersökningar visar att andelen i befolkningen som uppger att de blivit utsatta för sexualbrott under det senaste året ligger på ungefär samma nivå i Sverige som i våra nordiska grannländer Finland och Norge. Vidare visar resultaten att utsattheten i alla tre länderna ligger strax över genomsnittet för Europa i stort (von Hofer m.fl. 2012).

Offer och gärningspersoner

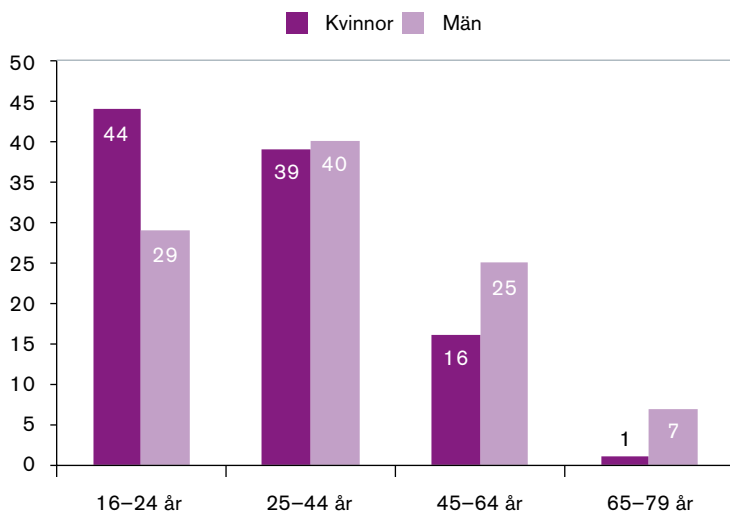
Även när det kommer till att beskriva personer utsatta för sexualbrott och personer som begår dessa brott ger NTU och kriminalstatistiken enbart en delvis samstämmig bild. Datakällorna kan sägas komplettera varandra även i detta avseende och de olika resultaten kan bland annat utgöra en ledtråd beträffande mörkertalets karaktär. Uppgifterna om de inblandade är färre i kriminalstatistiken, medan NTU innehåller mer detaljerad information genom de följdfrågor som ställts kring varje rapporterad händelse. Eftersom alla som uppger att de utsatts för sexuellt våld får beskriva upp till tre händelser där olika gärningspersoner kan ha förekommit, redovisas de följande uppgifterna per rapporterad händelse i NTU.

Kön och ålder

Majoriteten av händelserna som rapporteras i NTU, cirka fyra femtedelar, rör en kvinna som utsatts av en man. En dryg tiondel av händelserna är övergrepp av en man mot en annan man och 3–4 procent fall där en kvinna utsätter en kvinna. Händelser där en man uppgett att han blivit utsatt för sexualbrott av en kvinna har fördubblats från 3 procent under den första mätperioden till 6 procent under de senaste mätningarna (se tabell 1).

Tabell 1. De inblandades kön. Andel händelser i procent. Källa: NTU.

Den utsatte (%)	Gärningsperson (%)			
	Man	Kvinna	Totalt	
2005–2007 (n=442)	Man	11	3	14
	Kvinna	82	4	86
	Totalt	93	7	100
2008–2011 (n=553)	Man	11	6	17
	Kvinna	80	3	83
	Totalt	91	9	100

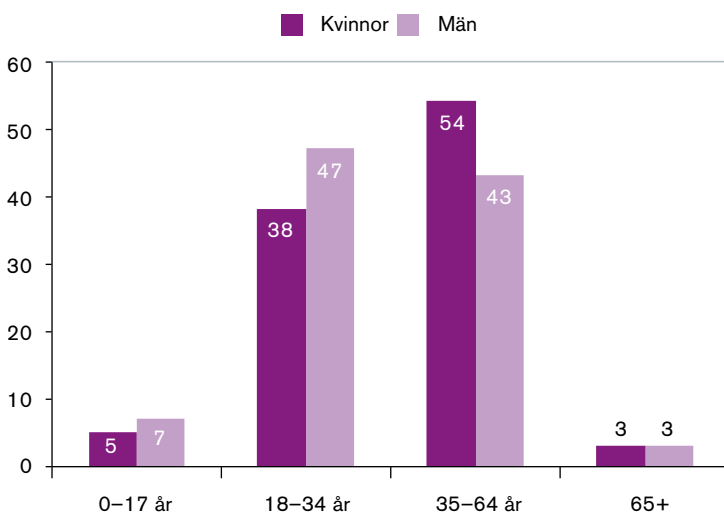

Figur 6. Andelen kvinnor (n=716) och män (n=127) utsatta för sexualbrott uppdelat på ålder, åren 2005–2011. Procent. Källa: NTU.

Det är framförallt yngre personer under 45 år som uppger att de blivit utsatta för sexualbrott (se figur 6).⁵⁷ Cirka 40 procent av de utsatta, både kvinnor och män, var 25–44 år vid händelsen. Samtidigt framkommer en viss könsskillnad på så sätt att de flesta av de utsatta kvinnorna är under 25 år (44 procent) medan männen överlag är äldre. Att utsättas för sexualbrott efter 64 års ålder är ovanligt men rapporteras oftare bland män (7 procent jämfört med 1 procent bland kvinnor), när hela perioden, det vill säga år 2005–2011 studeras. Den genomsnittliga åldern bland utsatta kvinnor var 31 år och bland utsatta män 37 år.

I NTU får de som utsatts för sexualbrott även uppge gärningspersonens ålder och i fall den exakta åldern var okänd för dem, ombeds de att försöka uppskatta denna med hjälp av ett antal fasta ålderskategorier (figur 7). Resultaten visar att det är relativt ovanligt med gärningspersoner under 18 år och ännu mindre vanligt att ha blivit utsatt av någon som är 65 år eller äldre. Samtidigt tenderar kvinnliga förövare vara något äldre än de manliga, om man utgår från vad offren uppger. I mer än hälften (54 procent) av sexualbrotten som kvinnor ska ha begått var förövarna mellan 35 och 64 år gamla, medan motsvarande andel för manliga gärningspersoner var 43 procent. Manliga gärnings-

⁵⁷ För att kunna beskriva ålder även hos de betydligt färre manliga offren för sexualbrott har svaren från samtliga år behandlats som ett urval.

Figur 7. Kvinnliga (n=59) och manliga (n=911) gärningspersoners uppskattade ålder enligt de utsatta, åren 2005–2011. Andelen händelser i procent. Källa: NTU.

personer uppskattas oftare vara under 35 år. Sammanfattningsvis är alltså manliga offer oftare äldre än kvinnliga medan motsatsen gäller gärningspersoner – det vill säga kvinnliga förövare förefaller vara något äldre.

Typ av relation, antal gärningspersoner och berusning

Ytterligare följdfrågor ställs i NTU om exempelvis relationen till gärningspersonen, hur många gärningspersoner som var inblandade i händelsen och om gärningspersonen kan ha varit påverkad av alkohol eller andra droger. De svarande får även uppge eventuell egen berusning i samband med händelsen.

I närmare 60 procent av händelserna var gärningspersonen helt obekant med den utsatte, i drygt 30 procent var de inblandade bekanta och en tiondel rapporterade att övergreppen ska ha begåtts av en närstående. De flesta övergrepp begicks av endast en person, men i en tiondel av händelserna var två eller fler gärningspersoner inblandade. I majoriteten av händelserna (57 procent) bedömdes förövaren ha varit berusad eller drogpåverkad vid brottstillfället, och det är heller inte ovanligt att även den utsatte, enligt egen uppgift, var alkoholpåverkad (29 procent).

Offer och gärningspersoner i kriminalstatistiken

I kriminalstatistiken finns knapphändiga uppgifter om offren och gärningspersonerna för sexualbrott. Statistiken över registrerade sexualbrott ger information om ålder och kön när det gäller misstänkta personer, men när det gäller offren redovisades i anmälningstatistiken fram till 2007 endast information baserad på ålder genom en uppdelning i brott mot person under 15 år och mot person 15 år och äldre. Sedan 2008 redovisas även information om brott mot person 15–17 år och efter kön på den som utsatts för vissa brottstyper. Sett till de största kategorierna av sexualbrott som redovisas i kriminalstatistiken, det vill säga sexuellt ofredande (exklusive blottning) våldtäkt, våldtäkt mot barn och sexuellt tvång, utnyttjande med mera, hade 54 procent av de anmälda brotten år 2011 begåtts mot vuxna och övriga 46 procent mot barn (under 18 år). Könsfördelningen kan redovisas utifrån kriminalstatistiken för både vuxna och barn endast beträffande våldtäkt.⁵⁸ Det framgår av statistiken för denna brottstyp att offret var en flicka eller kvinna i 94 procent av de anmälda brotten och en pojke eller man i 6 procent av brotten. Skevheten i könsfördelningen bland offren för de anmälda våldtäktsbrotten är minst för brott mot barn under 15 år. Här hade 90 procent av de anmälda brotten begåtts mot en flicka år 2011, och 10 procent mot en pojke.

Personer misstänkta för sexualbrott

År 2011 registrerades drygt 2 840 personer som misstänkta för sexualbrott. Av dessa var 37 procent misstänkta för *våldtäkt* eller *våldtäkt mot barn* och 37 procent för *sexuellt ofredande* (se tabell 2). Arton procent misstänktes för *köp av sexuell tjänst*. Totalt sett utgjorde personer i åldern 15–20 år 19 procent av de misstänkta. Högst andel ungdomar mellan 15 och 20 år, drygt 60 procent, fanns bland dem som misstänktes för *sexuellt utnyttjande av barn under 15 år*.

Antalet kvinnor som misstänks för sexualbrott är mycket litet. De 63 kvinnor som registrerades som misstänkta för sexualbrott år 2011 utgjorde det året 2 procent av det totala antalet misstänkta personer.

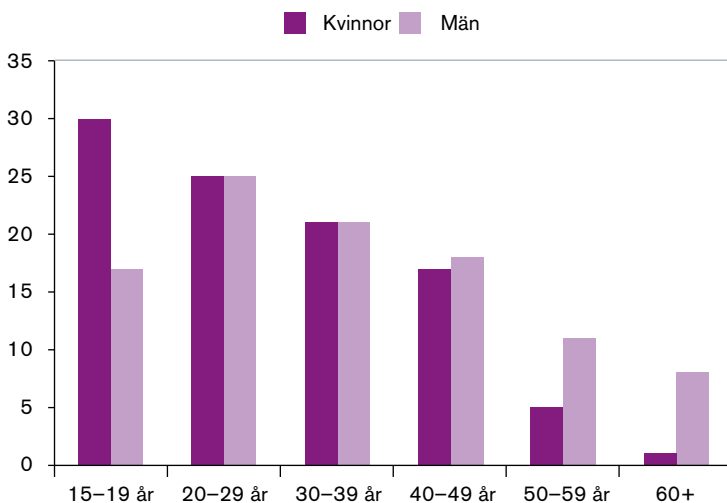
Antalet personer misstänkta för sexualbrott ökade med drygt 30 procent mellan år 2008 och 2010, från 2 252 till drygt 3 000 personer, för att sedan minska något år 2011. Andelen ungdomar mellan 15 och 20 år bland de misstänkta för sexualbrott har däremot inte förändrats nämnvärt. Nivån var 21 procent år 2008 och 19 procent år 2011.

De misstänkta personernas åldersfördelning för perioden 2008–2011 redovisas i figur 8. Som framgår av figuren återfinns de misstänkta

⁵⁸ Könsfördelning för brottstypen sexuellt utnyttjande med mera särredovisas i statistiken efter kön för brott mot barn men inte för brott mot vuxna. Brottstypen sexuellt ofredande särredovisas inte efter kön.

Tabell 2. Antal personer misstänkta för sexualbrott, totalt samt för vissa brottstyper, andel ungdomar samt andel kvinnor i procent, år 2011. Källa: Kriminalstatistiken.

Brottstyp	Misstänkta personer				
	Totalt	därav 15–20 år		därav kvinnor	
	Antal	Antal	Andel	Antal	Andel
Våldtäkt inkl. grov	1 054	251	24	21	2
Mot barn under 15 år	371	122	33	15	4
Mot barn 15–17 år	159	71	46	3	2
Mot person 18 år eller äldre	562	61	11	4	1
Sexuellt tvång, utnyttjande med mera	354	130	37	18	5
Sexuellt utnyttjande av barn under 15 år	141	89	64	7	5
Sexuellt övergrepp mot barn under 15 år	127	27	21	6	5
Blottning	128	15	12	-	-
Annat sexuellt ofredande mot person under 15 år	366	71	20	10	3
Annat sexuellt ofredande mot person 15–17 år	191	44	23	2	1
Annat sexuellt ofredande övriga fall	443	58	13	11	2
Köp av sexuell tjänst	510	17	3	-	-
Sexualbrott totalt	2 843	522	19	63	2

Figur 8. Åldersfördelning bland män (N=10 318) och kvinnor (N=205) misstänkta för sexualbrott, åren 2008–2011. Procent. Källa: Kriminalstatistiken.

personerna i samtliga åldersgrupper i befolkningen, även om det är ovanligt med misstänkta personer som är 50 år eller äldre. Bland de drygt 200 kvinnor som blivit misstänkta för sexualbrott under perioden 2008–2011 är förskjutningen mot lägre åldrar mer uttalad än bland männen. Totalt 55 procent av de misstänkta kvinnorna var under 30 år och endast drygt 6 procent var 50 år eller äldre. Motsvarande andelar för de misstänkta männen var 42 respektive närmare 20 procent.

Oavsett datakälla visar alltså resultaten att det framförallt är yngre kvinnor som utsätts för sexualbrott och yngre män som är överrepresenterade bland gärningspersoner.⁵⁹ Bilden av gärningspersoner enligt kriminalstatistiken skiljer sig dock något från vad som framkommer i NTU. Medan enbart 2 procent av dem som registreras som misstänkta för något sexualbrott i kriminalstatistiken är kvinnor, visar NTU att i omkring 15 procent av de i undersökningen rapporterade övergreppen var gärningspersonen en kvinna. En del av skillnaden kan förklaras av att kriminalstatistik över misstänkta bygger på personer och NTU på brotts handlingar i vilka samma gärningsperson kan ha figurerat. Men det är också sannolikt att handlingar med kvinnliga förövare i lägre grad rapporterats till polisen och att relativt sett färre kvinnor registreras som misstänkta för sexualbrott. Även beträffande gärningspersonernas ålder framkommer vissa skillnader mellan de olika datakällorna. Enligt NTU är kvinnor som ska ha begått brotten mycket sällan under 20 år. Det är betydligt vanligare att tonåriga tjejer registreras som misstänkta för sexualbrott enligt kriminalstatistiken än äldre kvinnor.⁶⁰ Hela 30 procent av de misstänkta kvinnorna tillhörde den till antalet relativt begränsade kategorin 15–19 år. Åldersfördelningen bland manliga förövare varierar däremot inte lika mycket beroende på vilken typ av data man utgår ifrån. Enligt båda källorna var närmare hälften av dem mellan 20 och 40 år. Mycket tyder alltså på att det framförallt är äldre kvinnor som är underrapporterade i kriminalstatistiken över misstänkta för sexualbrott – i vart fall i relation till de handlingar som rapporteras i NTU.

Vilka är förövare vid våldtäkt mot barn?

När det gäller de anmälda våldtäkterna mot barn under 15 år, har en fördjupningsstudie (Brå 2011) visat att det generellt sett finns stora skillnader i omständigheterna kring de brott som begåtts mot barn under 12 år och de som begåtts mot barn i 12–14-årsåldern. De brott

⁵⁹ Bland misstänkta kvinnor är visserligen koncentrationen till yngre åldrar större än bland misstänkta män men till det absoluta antalet är dessa unga kvinnor betydligt färre än unga män bland dem som misstänks.

⁶⁰ En del av förklaringen kan ligga i att NTU-frågor ställs till personer 16 år och äldre och det är vanligt att förövaren är i samma ålder. Möjligen missar NTU en del av handlingarna med förövare i yngre tonåren.

som avser de yngre offren hade oftast begåtts av en gärningsperson som var mycket äldre än barnet (i närmare 90 procent av brotten var förövaren minst fem år äldre), och som antingen var någon från barnets närmaste familj eller från släkten eller någon annan vuxen som barnet redan var bekant med. Det var mycket sällsynt med förövare som de utsatta barnen inte kände sedan tidigare (3 procent av fallen).

Bland barnen i 12–14-årsåldern var det jämförelsevis vanligare att förövaren och offret var i ungefär samma ålder (förövaren var mindre än fem år äldre än offret i 42 procent av fallen), och jämfört med de yngre barnen var det också vanligare att förövaren varit obekant med barnet (18 procent av fallen). Det var också mindre vanligt med förövare som var familjemedlemmar eller andra släktingar. Totalt 40 procent av de anmälda brotten mot 12–14-åringarna som ingick i studien hade begåtts av andra typer av bekanta personer – ofta skolkamrater eller andra som ingick i offrets umgängeskrets, men ibland även bekanta till familjen eller personer i någon form av förtroendeställning till barnet. Bland brotten mot 12–14-åringar förekom även brott som begåtts av en nuvarande eller före detta pojkvän till det utsatta barnet (12 procent av fallen) och brott som begåtts av någon som barnet träffat via internet (15 procent) (se vidare Brå 2011).

Hantering i rättsväsendet

Uppklaring

Under år 2011 blev närmare 9 500 sexualbrott uppklarade. Totalt sett låg uppklaringsprocenten för sexualbrotten på 55 procent år 2011, varav 34 procent var teknisk uppklaring (till exempel brott kan ej styrkas, misstänkt yngre än 15 år) och 21 procent personuppklaring (det vill säga åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse). De senaste åren har uppklaringsprocenten för sexualbrotten varierat med endast några procentenheter från år till år.

I absoluta tal ökade antalet personuppklarade sexualbrott markant under 2000-talet, vilket hänger samman med ökningen i antalet anmälningar. Det innebär samtidigt en tydlig produktionsökning i rättsväsendets hantering av dessa brott, i synnerhet i termer av ett ökat antal åtalsbeslut. Av de personuppklarade sexualbrotten år 2011 (sammanslagt 3 624 brott) ledde 86 procent till ett åtalsbeslut, 13 procent till strafföreläggande och endast 1 procent till åtalsunderlåtelse. Personuppklaringen varierar samtidigt mellan olika typer av sexualbrott. Den högsta personuppklaringen år 2011 återfanns för *utnyttjande av barn för sexuell posering* (74 procent) och *köp av sexuell tjänst* (69 procent). De utgör brott som upptäcks och anmäls av polisen och därför har man ofta en högre andel kända gärningspersoner redan inledningsvis i utredningen. Personuppklaringen för våldtäkter mot barn

under 15 år var också relativt hög, motsvarande 37 procent. Däremot låg personupplklaringsprocenten för våldtäkter mot vuxna personer (18 år eller äldre) mycket lägre (14 procent).

Lagförda brott, lagföringstyp och påföljder

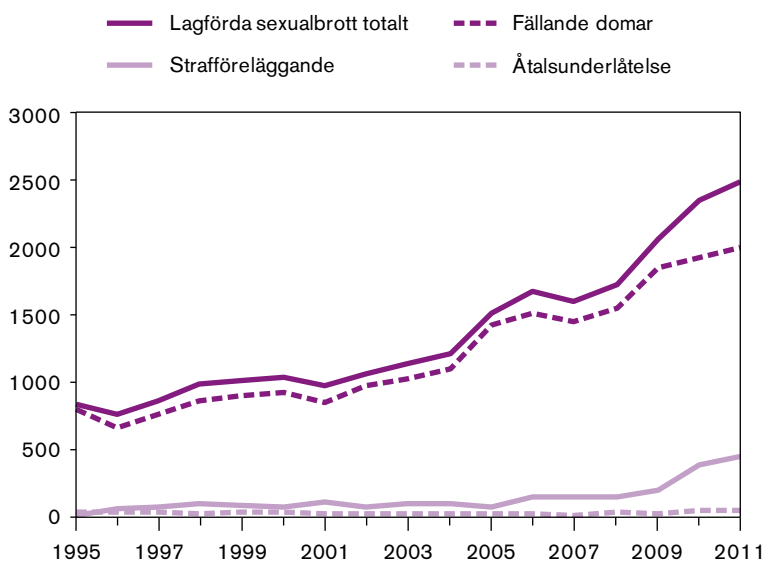
I lagföringsstatistiken redovisas dels hur många brott som blir lagförda, dels kön på dem som lagförts för dessa brott.⁶¹ Under år 2011 lagfördes 2 490 sexualbrott. Av de lagförda brotten hade 1 procent (28 brott) begåtts av en kvinna och de övriga 99 procent av män. Av de lagförda sexualbrotten hade 14 procent begåtts av personer i 15–20-årsåldern.

Figur 9 redovisar utvecklingen för de lagförda sexualbrotten sedan mitten av 1990-talet uppdelat på antalet brott som lagförts genom strafföreläggande, åtalsunderlåtelse eller fällande dom i tingsrätt. De senare åren har andelen lagföringar som skett i form av strafföreläggande ökat något, vilket i stort sett uteslutande beror på en stor ökning efter 2008 i antalet brott mot bestämmelsen om *köp av sexuell tjänst* som lagförts genom strafföreläggande. År 2008 lagfördes totalt 83 sexköpsbrott, av vilka 49 lagfördes genom strafföreläggande. Motsvarande siffror för år 2011 var 516 lagförda brott, av vilka 323 hade lagförts i form av ett strafföreläggande.⁶²

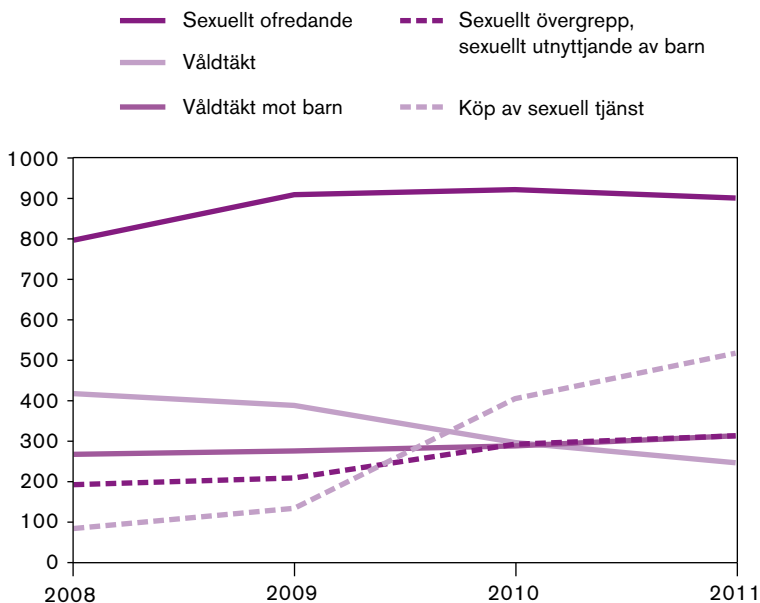
Sedan år 2008 har antalet lagförda sexualbrott totalt sett ökat med cirka 30 procent. Utvecklingen varierar däremot mellan olika kategorier av sexualbrott. För brottet *våldtäkt* visar statistiken att antalet lagförda brott har minskat under perioden (efter en ganska stor ökning under åren 2006–2008). Antalet lagförda *våldtäkter mot barn* har legat relativt stabilt. Däremot har antalet lagförda brott med rubriceringarna *sexuellt övergrepp mot barn* och *sexuellt utnyttjande av barn* ökat mer än 60 procent under perioden 2008–2011, från 193 till 313 lagförda brott. Antalet lagförda sexuella ofredanden har ökat med 13 procent, till 901 lagförda brott år 2011 och antalet lagförda sexköpsbrott har sexdubblats (se figur 10). Utvecklingen tyder på att den ökade produktionen avseende rättsväsendets hantering av sexualbrotten sedan 2008 i

⁶¹ Observera att kriminalstatistiken även redovisar tabeller över lagförda personer. Till skillnad från statistiken över lagförda brott, som redovisar samtliga brott som lett till lagföring, utgår statistiken om lagförda personer från huvudbrottet i respektive lagföring. Det innebär att en person som samtidigt lagförts för ett lindrigare sexualbrott, exempelvis sexuellt ofredande, och ett grövre brott (som misshandel) inte redovisas bland personer lagförda för sexualbrott utan bland de lagförda för misshandel. Samtliga siffror som redovisas i detta avsnitt avser statistiken beträffande lagförda *brott*, inte statistiken beträffande lagförda *personer*.

⁶² Köp av sexuell tjänst kan betraktas som ett så kallat *spaningsbrott*. Det innebär att antalet brott som upptäcks i hög grad är beroende av hur mycket resurser som myndigheter, i det här fallet främst polisen, lägger ner på att beivra den här typen av brottslighet. Siffrorna är med andra ord ett tecken på att rättsväsendets myndigheter valt att prioritera denna brottstyp under senare år.

Figur 9. Antalet lagförda sexualbrott efter lagföringstyp, åren 1995–2011.
Källa: Kriminalstatistiken.

Figur 10. Lagföringsutveckling (antalet lagförda brott) för vissa kategorier av sexualbrott åren 2008–2011. Källa: Kriminalstatistiken.

första hand avser en ökning i antalet mindre grova sexualbrott som lett till lagföring.

Påföljder

De påföljder som döms ut för sexualbrott kan endast redovisas i förhållande till de fall där dessa brott utgjorde huvudbrottet i lagföringen. Jämfört med antalet lagförda sexualbrott är antalet lagföringsbeslut med ett sexualbrott som huvudbrott i lagföringen mindre. Av de sexualbrott som blev lagförda år 2011 utgjorde 56 procent huvudbrottet i lagföringen.

Den vanligaste påföljden i lagföringsbeslut med *våldtäkt* som huvudbrott är fängelse. När det gäller lagföringar för våldtäkt gav 86 procent av lagföringsbesluten en fängelsedom år 2011 och när det gäller *våldtäkt mot barn* närmare 70 procent. Den genomsnittliga utdömda fängelse tiden för våldtäkt var två år och tre månader och för grov våldtäkt fem år och nio månader. Motsvarande fängelse tider för våldtäkt mot barn var två år och tio månader och för grov våldtäkt mot barn fyra år och elva månader. Under de senaste åren har den genomsnittliga utdömda fängelse tiden för våldtäktsbrott av normalgraden legat ganska stabilt, medan den genomsnittliga utdömda fängelse tiden för de grova våldtäktsbrotten mot såväl barn som äldre personer har varierat relativt kraftigt från år till år.

För *sexuellt ofredande* är den vanligaste påföljden böter – närmare 40 procent av samtliga domslut som avsåg sexuellt ofredande som huvudbrott gav en bötespåföljd år 2011. För lagföringsbeslut med *köp av sexuell tjänst* som huvudbrott är den vanligaste påföljden ett strafföreläggande (67 procent av lagföringsbesluten år 2011).

Rättsväsendets hantering av det nya sexualbrottet – *kontakt med barn i sexuellt syfte*

Bestämmelsen om *kontakt med barn i sexuellt syfte* i 6 kap. 10a § BrB trädde i kraft den 1 juli 2009. Fram till slutet av 2011 hade polisen registrerat närmare 470 anmälda brott mot den nya bestämmelsen – det vill säga cirka 180 anmälda brott per kalenderår. Personupplklaringsprocenten för det nya brottet är låg. År 2011 låg den totala upplklaringsprocenten för *kontakt med barn i sexuellt syfte* på 50 procent och personupplklaringsprocenten på 3 procent.

Brottsförebyggande åtgärder

Förebyggande åtgärder mot sexualbrott kan beroende på målgrupp delas in i *primär, sekundär* och *tertiär prevention* (Carmody m.fl. 2009). Enkelt uttryckt avser primär (eller universell) prevention åtgärder som är inriktade på hela befolkningen medan sekundär (eller selektiv) pre-

vention handlar om förebyggande insatser för riskgrupper. Tertiär (eller indikerad) prevention avser insatser för enskilda individer och kommer i fråga först när sexualbrott inträffat (Carmody m.fl. 2009; Brå 2011).

Primära förebyggande åtgärder exempelvis för sexualbrott mot barn kan vara utbildningsinsatser för att hjälpa barn att bli mer medvetna om kroppsliga gränser och oönskad beröring samt utbildningar för personer som arbetar med barn, bland annat i syfte att öka deras förmåga att uppfatta och på bästa sätt hantera avslöjanden om övergrepp (Wurtele 2009; Brå 2011). I övrigt ligger fokus för primär prevention på att minska ojämlikheter mellan könen, lagstiftning, eller att påverka samhällsnormer rörande våld och sexuella övergrepp (Townsend och Dawes 2005; Carmody m.fl. 2009; WHO 2010).

Sekundära förebyggande insatser kan riktas antingen mot grupper av personer som riskerar att bli offer för sexualbrott eller dem med förhöjd risk att själva begå sådana brott. När det gäller den senare gruppen har man exempelvis i Tyskland och Storbritannien inrättat telefonlinjer dit de som känner ett sexuellt intresse för barn kan ringa anonymt för att få samtalsstöd och information om lämplig tillgänglig behandling (SBU 2011). Erfarenheter från dessa länder visar att ett stort antal personer med risk för att begå sexuella övergrepp kan motiveras till brottsförebyggande behandling. Sedan våren 2012 finns en nationell telefonlinje för så kallad oönskad sexualitet även i Sverige vid Centrum för andrologi och sexualmedicin, Karolinska universitetssjukhuset, under namnet *Preventell*.⁶³ Genom att ringa till Preventell kan man anonymt få stöd och råd av en särskilt utbildad professionell person. Man kan också få hjälp med att hitta lämplig behandling för att förhindra att brott begås.

Den tertiära preventionen handlar om individanpassad påföljd, behandling och andra åtgärder för att minska risken för brottsåterfall bland sexualbrottsdömda personer efter avtjänat straff (Långström 2010). Ibland räknas även insatser för att hjälpa offer för de sexuella övergrepp som kommer till myndigheternas kännedom till tertiär prevention. Insatser för dem som blivit utsatta för sexualbrott ska innefatta ett kunskapsbaserat och professionellt bemötande från de yrkesgrupper, bland annat inom vård och rättsväsende, som de kommer i kontakt med. Exempelvis har Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet på regeringens uppdrag tagit fram en handbok med tillhörande guide för att förbättra omhändertagandet av sexualbrottsoffer inom vården (NCK 2008a, 2008b).

Under 2000-talet har det manualbaserade relations- och samlevnadsprogrammet (ROS) fått brett genomslag i behandlingen av sexual-

⁶³ <http://preventell.se>.

brottsförövare inom den svenska kriminalvården, främst våldtäktsförövare och förövare av sexualbrott mot barn. ros utvecklades i Kanada, men har anpassats något efter svenska förhållanden och har kognitiv inriktning med inslag av både gruppsamtal och individuella samtal. Arbetet med olika teman leds av psykolog eller beteendevetare. Utvärderingsresultat från Sverige visar försiktigt positiva resultat för ros' effekt på återfallsrisken (NCK 2008a, 2008b). Centralt är att man från början bedömer den enskilde förövarens brottsdrivande riskfaktorer och ger mer omfattande insatser till dem med högre återfallsrisk, fokuserar på att systematiskt minska riskfaktorerna och förmedlar insatserna på ett sätt som ger bäst mottaglighet hos deltagarna.

Forskningsläget är fortfarande oklart om behandling för sexualbrottsdömda minskar risken för fortsatt sexualbrottslighet. Detta står i kontrast till de bättre säkerställda återfallsförebyggande effekterna av behandling för personer som begått annan kriminalitet och icke-sexuella våldsbrott. Så kallade metaanalyser, där man väger samman resultaten från många olika behandlingsutvärderingar för att mäta möjliga effekter på ett så säkert sätt som möjligt, har visat att behandlingar kan åstadkomma en minskad risk för återfall (till exempel Lösel och Schmucker 2005). Andra menar utifrån samma data att det vetenskapliga underlaget fortfarande är otillräckligt för en sådan slutsats (jämför Hanson m.fl. 2009). I en systematisk forskningsöversikt om medicinska och psykologiska behandlingsmetoder för personer som begått sexuella övergrepp mot barn, som genomförts av Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU 2011), konstateras en stor brist på kunskap om effektiva behandlingsmetoder. Enligt rapporten finns ett visst begränsat stöd i forskningen för att så kallad multisystemisk terapi (MST) kan förebygga återfall bland ungdomar som begått sexuella övergrepp. Däremot räcker inte det vetenskapliga underlaget för att avgöra vilken behandling som bäst kan minska återfall bland vuxna som begått sexuella övergrepp mot barn.

Traditionellt sett har fokus i det förebyggande arbetet mot sexualbrott oftast legat på den tertiära preventionsnivån. Det innebär att huvuddelen av samhällets förebyggande insatser riktas mot den lilla del av sexualbrottsligheten som kommer till myndigheternas kännedom. Finkelhor (2009) menar till exempel att även om behandlingsåtgärder för lagförda sexualbrottslingar var hundraprocentigt effektiva skulle de ändå bara kunna åstadkomma en liten minskning av antalet sexualbrott som begås i samhället, bland annat eftersom det endast är en liten grupp förövare som faktiskt lagförs.

Kriminalpolitik

I flera decennier, alltsedan 1970-talet, har sexualbrottslagstiftningen varit föremål för kritisk diskussion. Som tidigare nämnts omarbetades 6 kap. BrB helt två gånger, nämligen åren 1984 och 2005. Efter år 1984 reviderades och kompletterades sexualbrottslagstiftningen vid olika tidpunkter, främst bestämmelserna om våldtäkt och sexualbrott mot barn och ungdomar. År 2005 genomfördes en reform som bland annat innebar att tillämpningsområdet för våldtäkt utvidgades och en del av de gärningar som tidigare bedömts som sexuellt utnyttjande lyftes över till våldtäktsbestämmelsen. Skyddet för barn skärptes genom bland annat införandet av straffbestämmelser om våldtäkt mot barn och sexuellt övergrepp mot barn utan något krav på tvång. Tillämpningsområdet för våldtäkt utvidgades också på så sätt att kravet på tvång sänkts genom att begreppet 'hjälplost tillstånd' infördes i våldtäktsbestämmelsen. År 2008 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppdrag att utvärdera 2005 års reform samt utreda och ta ställning till om kravet på tvång som grund för straffansvar för våldtäkt bör ersättas med ett krav på bristande samtycke. I oktober 2010 överlämnade utredningen betänkandet *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag* (SOU 2010:71), i vilken konstateras att syftet med 2005 års reform i allt väsentligt hade uppnåtts genom att skyddet för personlig och sexuell integritet hade förstärkts och skyddet för personer under 18 år förbättrats. Man konstaterar dock en del kvarvarande brister, bland annat gällande brott mot vuxna i utnyttjandesituationer där den nuvarande lagstiftningen och praxis inte möjliggör bestraffning av samtliga sexuella handlingar som skett utan samtycke. Utredningen föreslår att brotten våldtäkt och sexuellt tvång även i fortsättningen ska utgå från medel (tvång) och omständigheter (utnyttjande), men att en ny samtyckesbaserad bestämmelse införs där brottet kallas sexuellt övergrepp. Bestämmelsen tydliggör samtyckets betydelse och säkerställer att det blir möjligt att bestraffa den som genomför en sexuell handling mot någons vilja – oavsett om tvång eller utnyttjande förekommit. Vidare föreslås bland annat att det, förutom utnyttjande av en person i hjälplost tillstånd, även ska vara straffbart att utnyttja den som annars har särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet (till exempel en person som förts till en främmande plats och där utnyttjats sexuellt, eller en person som befinner sig i en hotfull eller utsatt situation). Enligt ytterligare förslag ska tillämpningsområdet för bestämmelsen om våldtäkt mot barn utvidgas och straffskalorna för sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn skärpas. Även bestämmelsen om sexuellt ofredande ska utvidgas. Regeringen har i skrivande stund inte lämnat någon proposition avseende de föreslagna lagändringarna.

Referenser

- Aebi, M. m.fl. (2010). *European sourcebook of crime and criminal justice statistics – 2010*. The Hague: WODC/Boom Juridische uitgevers.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2008). *Våldtäkt mot personer 15 år och äldre. Utvecklingen under åren 1995 och 2006*. Rapport 2008:13. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2011). *Polisanmälda våldtäkter mot barn*. Brå rapport 2011:6. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012a). *NTU 2011. Om utsatthet, trygghet och förtroende*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Brottsförebyggande rådet, Brå (2012b). *NTU 2011. Teknisk rapport*. Rapport: 2012:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.
- Carmody, M. m.fl. (2009). *Framing best practice: National Standards for the primary prevention of sexual assault through education, National Sexual Assault Prevention Education Project for NASASV*. Sydney: University of Western Sydney.
- Estrada, F. (2006). Trends in violence in Scandinavia according to different indicators. An exemplification of the value of Swedish hospital data. *British Journal of Criminology* 46, 486–504.
- Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *The Future of Children* 19, 169–194.
- Hanson, R. K. m.fl. (2009). *A meta-analysis of the effectiveness of treatment for sexual offenders: Risk, need and responsivity*. Ottawa: Public Safety Canada.
- von Hofer, H., Lappi-Seppälä, T. och Westfelt, L. (2012). *Nordic Criminal Statistics 1950–2010. Summary of a report. 8th revised edition*. Rapport 2012:2. Stockholm: Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet.
- Långström N. (2010). Sexualbrottsförövare: Psykiatriska aspekter och återfallsrisk. I: P.O Lundberg och L. Löfgren-Mårtensson (Eds.), *Sexologi* (sid. 251–264). Stockholm: Liber.
- Lösel, F. och Schmucker, M. (2005). The effectiveness of treatment for sexual offenders: A comprehensive meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology* 1, 117–146.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2008a): *Handbok. Nationellt handlingsprogram för hälso- och sjukvårdens omhändertagande av offer för sexuella övergrepp*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet.
- Nationellt centrum för kvinnofrid (2008b): *Guide för omhändertagande efter sexuella övergrepp*. Uppsala: Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) vid Uppsala universitet.
- Prop. 2008/09:149. *Vuxnas kontakter med barn i sexuella syften*.
- Prop. 2010/11:76. *Genomförandet av rådets rambeslut om kampen mot organiserad brottslighet*.

- Prop. 2010/11:77. *Skärpt straff för köp av sexuell tjänst.*
- Statens beredning för medicinsk utvärdering, SBU (2011). *Medicinska och psykologiska metoder för att förebygga sexuella övergrepp mot barn. En systematisk litteraturoversikt.* Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering. www.sbu.se
- SOU 2010:71. *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag.* Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Townsend, L. och Dawes, A. (2005). Individual and contextual factors associated with the sexual abuse of children under 12: A review of recent literature. I: Richter, L. m.fl. (red.), *Sexual abuse of young children in southern Africa.* Cape Town: Human Sciences Research Council Press.
- WHO (2010). *Preventing intimate partner and sexual violence against women. Taking action and generating evidence.* Geneva: World Health Organisation.
- Wurtele, S. K. (2009). Preventing Sexual Abuse of Children in the Twenty-First Century: Preparing for Challenges and Opportunities. *Journal of Child Sexual Abuse.* Nr 18, sid. 1–18.